

וכך הם טוענים כלפי רבי יהודה:

איבעית אימא משום דמוכה:

אי הוה סמיך ליה "לא יגלה כנף אביו" לנערה אנוסה, שפיר הוא **בדקאמרת**, שגם אנוסת אביו אסורה.

דאם לא תאמר **כן**, שבא הפסוק "לא יקח אדם אשת אביו" כדי לדרוש סמוכים ל"לא יגלה את כנף אביו", אלא הוא רק בא להוסיף לאו נוסף על הלאו של אשת אביו, כדברי חכמים, מדוע הוא נכתב כאן?

אבל **השתא**, עתה **דלא סמיך ליה** ממש, היות וחציו הראשון של הפסוק אומר "לא יקח איש את אשת אביו", והוא מפקיק בין נערה אנוסה לבין אנוסת אביו — אין זה סמיכות!

לכתביה רחמנא לתוספת הלאו של אשת אביו **גבי פרשת עריות**, ששם מפורטות כל העריות, כולל איסור אשת אב!

ולכן, דברי הפסוק "לא יגלה כנף אביו" — **בשומרת יבם** הנופלת לאביו ליבום **הכתוב מדבר**. **ולעבור עליו**, על איסור שומרת יבם, **בשני לאוין**.⁽²⁾

ומבאר הגמרא את הצד השני:

האחד, האיסור הרגיל של שומרת יבם, שאסורה לשוק מחמת זה שהיא זקוקה ליבם.

ואיבעית אימא משום דמופני.

דאם לא תאמר **כן**, שהפסוק מיותר ופנוי לדרוש ממנו, יקשה לך: **לכתוב רחמנא "לא יקח איש את אשת אביו"** בלבד.

והשני, האיסור המיוחד של שומרת יבם של אביו. שהוא איסור של קירבה. היות ששומרת יבם של אביו נחשבת קרובת אביו.

זה שחזר וכתב "לא יגלה כנף אביו" — **למה לי?! הרי זה מיותר!**

ועתה מבאר הגמרא את שיטת רבי יהודה:

שמע מיניה לאפנויי. להיות פנוי לדרשת ב-ת "סמוכים", להסמיך את "לא יקח אדם אשת אביו ל"לא יגלה כנף אביו". ולהשמיענו על אנוסת אביו, שגם היא אסורה.

ובמשנה תורה — **מאי טעמא דדריש** רבי יהודה סמוכים, בעוד שבשאר החומשים לא דריש?

וגבי ציצית נמי, סובר רבי יהודה שבמשנה תורה דורשים סמוכים, ולומדים מכאן שעשה של ציצית דוחה לאו של כלאיים, מאותם שני טעמים:

איבעית אימא: משום דמוכה שיש לדרוש סמוכים במשנה תורה.

איבעית אימא משום דמוכה,

ואיבעית אימא: משום דהפסוקים הללו שבמשנה תורה הם **מופני**, מיותרים הם, כדי שיהיו פנויים לדרשת סמוכים.

ואיבעית אימא משום דמופנה.

ומבאר הגמרא את הצד הראשון:

2. בשומרת יבם של אביו, ולעבור עליו בשני לאוין.

ודוחה הגמרא: אין הפסוק "לא תלבש שעטנז" מופנה!

שהרי הני, שני הפסוקים אודות שעטנז, מצורך צריכי, ואין אחד מהם מיותר לצורך דרשת סמוכים.

דאי כתב רחמנא רק "ובגד כלאיים שעטנז לא יעלה עליך", הוה אמינא כי כל דרך העלאה של בגד שעטנז אסר רחמנא.

ואפילו מוכרי כסות, שמוכרים בגדי כלאיים, ומניחים אותם על כתפיהם לדוגמא בעלמא, או נושאים אותם על גופם כדי להעבירם ממקום למקום, אך אינם מתכוונים להנות מחימום הבגד, אסורים להעלותם על גופם.

לכן כתב רחמנא "לא תלבש שעטנז".

ובכך שנקטה התורה לשון "לבישה", היא מלמדת שלא נאסרה כל העלאה של בגד שעטנז על הגוף, אלא רק העלאה דומיא ד"לבישה" של בגד, דאית ביה שיש בה לבישה הנאה של חימום, ולא סתם העלאה של בגד על הגוף, המשמשת רק לצורך דוגמא או לצורך נשיאת הבגד.

וכמו כן, מאידך: אי כתב רחמנא רק "לא תלבש שעטנז", הוה אמינא דוקא "לבישה"

ומבאר הגמרא את ההוכחה ואת ה"מופנה":

איבעית אימא משום דמוכה:

דאם כן, אם לא בא הכתוב ללמד מהסמיכות, לכתביה רחמנא ל"גדילים תעשה לך" גבי פרשת ציצית.

למאי הלכתא כתביה הכא?

בהכרח, כדי ללמד מסמיכות ציצית לכלאיים, שמצות עשה של ציצית דוחה לאו של כלאיים.

ואיבעית אימא, משום דמופנה:

מכדי, הרי כבר כתב "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך".

ואם כן, זה שחזר וכתב כאן "לא תלבש שעטנז" — למה לי?

שמע מינה לאפנויי.

ומהיתור של הכתוב, יש לדרוש את הסמיכות של ציצית לשעטנז שבא הכתוב ללמד שעשה דוחה לא תעשה.

התירוצים.

והסביר, שלפי שני התירוצים אם חלץ האב פקעה הזיקה, ואין לחייב עליה משום שומרת יבם של אביו. ורק אם מת אביו נחלקו אם פקעה הזיקה ושוב אינה אסורה מצד הקירבה של שומרת יבם של אביו, או שזיקת קירבתה אל אביו אינה פוקעת במיתתו, והרי היא אסורה עדיין עליו משום הקירבה אל אביו בהיותה שומרת יבם של אביו.

הגמרא לקמן בדף צז מקשה שיש לאו שלישי, של שומרת יבם של אביו, והוא לאו של "קרובת אביו".

ומתרצת, בתירוף אחד, שאמנם חייב על שלשה לאוים. ותירוף שני, שמדובר לאחר מיתת אביו, שאין היא שומרת יבם.

ובחידושי רבי נחום אור מ"ו הקשה מדוע לא העמידה הגמרא לאחר חליצה, ששוב אין היא שומרת יבם, וכן יש לעיין במה נחלקו שני

אסורה, היות דנפיש הנייתה, שיש בה הנאה מרובה, נאסרה.

אבל העלאה לזמן קצר, לצורך דוגמא, או נשיאת הבגד לצורך העברתו, שאין הנאה מרובה בכך, לא נאסרה, ומותר אז גם להתכוון להנות מהבגד.

לכן **כתב רחמנא "לא יעלה עליך"**, שאפילו הנאה מועטת מהעלאה, אסורה, כשמתכוון לה.

וכיון שצריכים את שני הפסוקים, שוב אין פסוק פנוי לדרוש ממנו סמוכים. ואם כן, איך אמרנו שרבי יהודה דורש סמוכים בכלאיים בציצית היות והפסוק של שעטנו מופנה ללמד על דרשה מסמוכים!?

ומשינין: עדיין יש בפסוק של שעטנו מילים מיותרות, שמכאן יתורן אפשר לדרוש סמוכים.

כי **אם כן**, שצריכים את הפסוק "לא תלבש שעטנו" להתיר העלאת שעטנו למוכרי כסות, **לכתוב רחמנא "לא תלבש שעטנו"** בלבד, ודיינו בכך כדי לדעת מכאן שמותרת העלאה של מוכרי כסות.

"**צמר ופשתים**" שהוסיף הכתוב — למה לי? והרי דבר ברור הוא שאין שעטנו אלא מכלאי צמר ופשתים:

מכדי, שהרי, **כתב רחמנא "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך"**.

וכיון שנקט הפסוק בלשון "בגד", דבר ברור הוא שהכוונה לשעטנו העשוי מכלאי צמר ופשתים.

כי זהא **תנא דבי** [שנינו בבית מדרשן] של **רבי ישמעאל**:

הואיל ונאמרו בתורה בכמה מקומות **סתם בגדים**, בלי שיפרט לך הכתוב ממה הם עשויים.

ופרט לך הכתוב **באחד מהן**, בענין נגעים, שהוא "**צמר ופשתים**".

הרי אף כל המקומות שאמר בהם הכתוב "בגד" סתם, הרי הוא בגד מצמר ופשתים.

וכיון שכבר גילה הכתוב הראשון, בהעלאה, באמרו "ובגד כלאיים שעטנו לא יעלה עליך", שהשעטנו האמור בתורה הוא בגד העשוי מצמר ופשתים —

אם כן, "**צמר ופשתים**" **דכתב רחמנא** בפסוק השני [לא תלבש שעטנו, צמר ופשתים יחדיו] — למה לי?

שמע מינה שבא ייתור המילים "צמר ופשתים" — **לאפנויי**, למדרש סמוכים.

אך עדיין מקשה הגמרא:

ואכתי עדיין איצטריך גם ל"צמר ופשתים", ואין שתי מילים אלו פנויות לדרשת סמוכים.

כי **סלקא דעתך אמינא**, העלאה של בגד כלאיים על כתיפיו בלבד, היא זאת שנאסר בה רק בגד שעטנו העשוי צמר ופשתים. היות **דלא נפיש הנאתה** של "העלאה", שאין הנאה מרובה בהעלאת בגד על כתיפיו. ולכן, לא אסרה בה תורה את כל סוגי הכלאיים אלא רק של צמר ופשתים.

אבל לבישה של בגד, **דנפיש הנייתה**, שהנאת הלבישה היא מרובה, הוה אמינא כי **כל תערובת של תרי מיני אסר רחמנא**, ולא רק צמר ופשתים.

לכן כתב רחמנא "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים".

ללמדך, שאפילו בלבישה אסרה תורה רק בגד של צמר ופשתים, ולא כלאיים של שני מינים אחרים.

וכיון שצריך את "צמר ופשתים" לצורך גילוי זה, אין הן מותרות לצורך דרשת סמוכים. ותחזור הקושיה למקומה, שאין לנו דבר מיותר בפסוק "לא תלבש שעטנו" שנוכל לדורשו לסמוכים!

ומשינן: **אם כן**, אם נאמר שבאו "צמר ופשתים" בפסוק "לא תלבש שעטנו", כדי ללמד שאפילו בלבישה אסורים רק צמר ופשתים ולא מינים אחרים, **לשתוק קרא מיניה**, מ"צמר ופשתים", בפסוק "לא תלבש שעטנו", **ותיתי**, ותלמד שאין אסור בלבישה אלא צמר ופשתים בגזירה שוה של "**שעטנו** **שעטנו**" **מהעלאה**, שאסור בה רק צמר ופשתים [מהכלל שכל מקום שנאמר בו בגד אינו אלא צמר ופשתים].

ועתה באה הגמרא לדון במה שהסתמכנו על תנא דבי רבי ישמעאל, האומר שבכל מקום בגד הוא מצמר ופשתים, כדי לומר ש"צמר ופשתים" האמור בכלאיים הסמוכים למצות ציצית, הוא מיותר, לדרוש ממנו סמוכים, ולהתיר כלאיים בציצית.

והוינן בה: **ואליבא תנא דבי רבי ישמעאל**, שהסתמכנו עליו לומר שיש ייתור של "צמר ופשתים".

טעמא דכתב רחמנא את הייתור "צמר ופשתים", ולכן דרשינן סמוכים להתיר כלאיים בציצית.

הא לאו הכי, כלאים בציצית הוה אמינא דאמר רחמנא.

כי משמע שבלעדי הייתור הזה, לא היה עשה דוחה לא תעשה בציצית.

ותימה: **הכתיב** [במדבר טו] "**ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם**".

והרי כבר **תנא דבי רבי ישמעאל** את הכלל לעיל, **שכל בגדים — צמר ופשתים הם**. ואם כן, "כנפי בגדיהם" האמורים כאן, נכללים בהם גם בגדים של פשתים.

ואמר רחמנא: עביר ליה, עשה לו לבגד הפשתים, ציצית הצבועה בצבע תכלת.

וחוט התכלת, בהכרח **שעמרא** [צמר] הוא עשוי!

ומבאר הגמרא את ההכרח שחוט התכלת הוא מצמר:

וממאי דתכלת "עמרא" הוא?

יש לנו ללמוד זאת מבגדי כהונה, העשויים רק מצמר ופשתים, ולא ממינים אחרים.

ומצינו באחד הבגדים [במכנסיים], שאמרה תורה לעשותו מפשתים, שהוא צבע לבן.

ובכך גילתה התורה ששאר הצבעים שבבגדי כהונה [כמו תכלת וארגמן] הם עשויים מצמר.

שנאמר "מכנסי בד — שש משזר".

וידוע ש"בד" הינו "פשתים", על שם שהפשתים גדלים בדים בדים, שאין להם ענפים מתפצלים.

ומד"ש"ש" הוא **כיתנא** [פשתן], בהכרח שתכלת האמור בבגדי כהונה — **עמרא צמר הוא!**

וכיון שיש לנו הוכחה מבגדי כהונה שתכלת הוא צמר, ובציצית אמרה תורה "על כנפי בגדיהם", יודעים אנו משם שמותר לתת חוטי צמר בבגד פשתים.

ואם כן, אין צורך בלימוד של סמיכות בין כלאיים לציצית, ואין צורך בייתור של "צמר ופשתים" כדי לדרוש סמוכים!

ומשנינו: בכל זאת **איצטריך** ללימוד של סמוכים.

כי **סלקא דעתך אמינא** לומר כמו דאמר **רבא!**

דרבא רמי, הקשה שיש לכאורה סתירה בדברי הכתוב:

מצד אחד **כתיב** "ונתנו על ציצית הכנף, פתיל תכלת".

ו"ציצית הכנף" משמעותה היא, שיש לעשות את חוטי הציצית מאותו מין שממנו עשוי **הכנף** של הבגד!

ולפי זה אם כנף הבגד עשוי משי צריך חוט הציצית עשוי משי.

ומאידך **כתיב** "לא תלבש צמר ופשתים יחדו — גדילים תעשה לך", ומשמע שיהיו גדילי הציצית עשויים **צמר ופשתים**, ולא משי או מין אחר!

הא **כיצד** יש ליישב את הסתירה שלכאורה בין שני המקראות?

אלא, אמר רבא: כך יש לדרוש את משמעות הפסוק:

חוטי ציצית העשויים **צמר ופשתים** — **פוטריין** את הבגד [דהיינו, מקיימים בהם את המצוה] **בין במינן**, בבגד צמר ובבגד פשתים, **בין שלא במינן**, בבגד משי וכדומה. **שאר מינן**, חוטי ציצית העשויים משי וכדומה, רק בבגדים שהם **מינן** — **פוטריין**.

אבל **שלא במינן**, בבגד צמר או פשתים — **אין** הם **פוטריין**.

ולפי דברי רבא אלו, היינו אומרים, שיש לעשות חוטי צמר לבגד צמר וחוטי פשתים לבגד פשתים, כי היינו דורשים "הכנף" — מין כנף! שיש לעשות את חוט הציצית ממין הכנף דוקא.

ולפי זה לא התירה התורה כלאיים בציצית.

ולכן צריכים את הייתור של "צמר ופשתים" כדי לדרוש סמוכים, ולהתיר כלאיים בציצית.

ומקשה הגמרא: הרי הלימוד של סמוכים, הסתמכנו בו על תנא דבי רבי ישמעאל.

והא **תנא דבי רבי ישמעאל** — לית ליה את הדרשה **דרבא**, שדרש "הכנף" מין כנף! שלדברי רבא כל בגד מכל מין חייב בציצית בחוט ממינו, ואילו לתנא דבי רבי ישמעאל רק בגד צמר או פשתים חייב בציצית!

וכיון שתנא דבי רבי ישמעאל אינו סבור כרבא, איך יתכן לתרץ כרבא, כשאנו מסתמכים על תנא דבי רבי ישמעאל?!

וכי עבירת חוט צמר לבגד צמר — צבעיה בצבע תכלת.

אבל חוט צמר לבגד פשתים, וחוט פשתים לבגד צמר — לא תעשה.

לכן כתב רחמנא "צמר ופשתים", לייתור, לדרוש סמוכים, ולהשמיענו: דאפילו חוט צמר לבגד פשתים, (1) וחוט פשתים לבגד צמר אפשר לעשות.

והוינן בה: תינח לתנא דבי רבי ישמעאל, ה-א האומר שכל מקום שנאמר בו בגד הוא רק בגד של צמר או פשתים, שפיר מיותר "בגד ופשתים" כדי לדרוש סמוכים, ולהתיר כלאיים בציצית.

אלא לרבנן, הסוברים שבכל מקום שנאמר בגד הוא כולל את כל המינים, ו"צמר או פשתים" האמור בכלאיים אינו מיותר, כי צריך אותו לומר שאין כלאיים אלא מצמר ופשתים — מנא להו שעשה דוחה לא תעשה?

ומשנינן: בכל זאת איצטריך "צמר ופשתים", גם אם אין סבורים כדרבא שכל בגד חייב בציצית.

כי סלקא דעתך אמינא שאפילו לתנא דבי רבי ישמעאל יש לדרוש בבגד צמר או בפשתים, כי כמו דיוקא דרבא, הכנף — מין כנף.

אך לדרוש זאת באופן חלקי, שיתאים עם תנא דבי רבי ישמעאל, כשהמדובר בפסוק הוא רק בבגדי צמר ופשתים, ולא בבגדים של שאר מינים!

והכי קאמר רחמנא:

עביד ליה חוט של ציצית צמר לבגד צמר, וחוט של ציצית פשתים לבגד פשתים.

ובכך יתקיים "הכנף" — מין כנף! אלא שזה יתקיים רק בצמר ובפשתים, ולא במין אחר.

צמר לבן? והרי הבגד הוא כבר כלאיים, ומה תוספת כלאיים יש בעוד שני חוטים. והרי כיון שהתירה התורה ללבוש את בגד הכלאיים של פשתן עם חוטי צמר תכלת, הרי מותר ללבוש את בגד הכלאיים הזה, ותוספת חוטי צמר לבן לא תאסרנו!

ועוד, מה יועיל אם יטיל עתה שני חוטים לבנים מפשתן לבגד, והרי הבגד כבר כלאיים מכח חוטי צמר התכלת שבבגד הפשתים, ונמצא שמטיל חוטי פשתים בבגד שיש בו גם צמר!

ותירץ הגר"ש רוזובסקי [חדושי רבי שמואל] על פי יסודו של הגר"ח, שיש שתי צורות של כלאיים: האחת, אם עירב צמר ופשתים ביצירת חוט הכלאיים, וארג מהחוטים בגד, הרי עצם

1. התוס' [בד"ה דאפילו] כתבו מותר ליתן שני חוטי צמר לבן בבגד פשתים, אף על פי שאפשר ליתן שני חוטי פשתים לבנים בבגד הפשתים, כי "מיגו" שחוטי הצמר של תכלת מותר ליתנם בבגד פשתים, מותר ליתן בבגד פשתים גם חוטי לבן של צמר.

והרשב"א הביא בשם גדולי המפרשים שחולקים על סברא זו, כי לפי ריש לקיש כל מקום שאפשר לקיים שניהם, אין עשה דוחה לא תעשה, ולא אומרים "מיגו", אלא צריך להטיל בבגד פשתים חוטי לבן מפשתים, ורק את חוטי התכלת, שהם צמר, מטילים בפשתים.

והקשו האחרונים, מדוע אסור ליתן בבגד הפשתים שיש בו כבר חוטי צמר תכלת גם חוטי